

כל שנה בחנוכה נבחנת מחדש נקודה חשובה אשר מתייחסת לתפקידו של עם ישראל. האם צריך עם ישראל, מעצם היותו העם הנבחר להיות "אור לגוים" או לא? ובכלל, באיזה אופן צריך להפיץ את האור הגדול שקיבלנו, אור התורה?¹

מה בכלל הענין של להיות אור לגוים?

בספר בראשית (יז, ב-ד) גילה הקב"ה לאברהם אבינו: "וְאַרְבָּה אֹתְךָ בְּמֵאד מְאֹד... וְהָיְתָ לְאֵב הַמּוֹן גּוֹיִם". הקב"ה אומר לאברהם שירבה אותו בריבוי טבעי, ומיד אחר כך כתוב: "וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאד מְאֹד וְנִתְתִּיךָ לְגוֹיִם וּמְלָכִים מִמֶּנֶךָ יֵצְאוּ".

שואל הנצי"ב מוולוז'ין ('העמק דבר' שם): והרי כבר כתוב בפסוק הקודם "וְאַרְבָּה אֹתְךָ בְּמֵאד מְאֹד", אם כן מדוע הוא חוזר ואומר "וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאד מְאֹד"? אם התכוונו לריבוי הטבעי, אז זה כבר נאמר בפסוק הקודם? ותשובתו היא שמה שכתוב "וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאד מְאֹד" אין הכוונה לריבוי הטבעי, זה אכן כתוב בפסוק הקודם, אלא לצורך ענין חדש אמר "וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ" - כדי שיפרה וירבה בכל חלקי העולם, אין עם מפוזר ומפורד כמונו. מטרת הפיזור הוא גילוי נקודות הקדושה המפוזרות בעולם וקירוב הגוים לדרך ה'.

מהי הסיבה לאותו צורך להיות **אור לגוים**? היהודי יוכל ללמד דעת לגוים, כמו שאומר הנביא ירמיה (א, ה): "נְבִיא לְגוֹיִם נִתְתִּיךָ". עם ישראל הוא עם סגולה ויש לו תפקיד להאיר עיני הגוים באמונה, במוסר ובמידות, אף על פי שהגוים לא קיבלו את התורה ויש להם רק שבע מצוות בני נח.

וכן בפסוק "וּמְלָכִים מִמֶּנֶךָ יֵצְאוּ" - רואים שיש צורך להיות אור לגוים בכל מעשינו. כמו שלמה המלך, אשר מלכים מכל חכמי אומות העולם באו אליו ללמוד חכמה, ואיזה חכמה הם רצו? "רְאֵשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה' " - הם רצו להבין את החכמה האלוהית כי גם הם מצווים להאמין בה'. עם ישראל תפקידו ללמד את הגוים שיש א-ל אחד, להכריח את העבודה הזרה, ולכן הוא מפוזר בתפוצות.

שתי דרכים מהותיות קיימות ביישום המושג "אור לגוים".

עוד בתקופת האבות, מתבטא ענין הרצון לשליחות - להיות "אור לגוים". בתקופה זו השליחות היתה הפצת התורה ושם ד' בעולם.

אומר הרב קוק בספרו 'אורות חנוכה' (קבוצת מאמרים לימי החנוכה בהלכה ובאגדה, עמוד 14): לא יתכן שאחיו של יוסף, בני יעקב, רצו למכרו לעבדות. המכירה לעבדות בתקופה זו היתה מכירה למוות, ולא ייתכן שאנשים, ובעיקר צדיקים אלו, יסכימו לגרום למות אחיהם, על אף שהיו ביניהם מחלוקות. אלא חייבת להיות סיבה 'טובה' לרצון להרגו, סיבה זו היא - חילוק בין אידיאולוגיות. ליוסף היתה אידיאולוגיה שונה משל אחיו, ועל חזון ואידאולוגיה לא מתפשרים!

נקודת המחלוקת ביניהם היא: רעיונו של יוסף היה שעם ישראל צריך להתפזר ולשבת בכל העולם ולהקים "גרעינים" של יהדות בלב מקומות הגוים, לקיים את מצוות התורה שם באהבה ובדבקות - על ידי כך יצליחו לקרב את הגוים, כלומר להיות "אור לגוים". לרעיונו יש ביסוס בתורה, שנאמר "וְהִפְרַתִּי אֶתְךָ בְּמֵאד מְאֹד". יוסף למד את דרכו מאביו, אשר היה אור לגוים בתקופת היותו במצרים.

1. מעובד על פי 'נר תמיד' פרשת ויחי, ועל פי שיעור מפי הרב ישעיהו מייטליס.

ועל זה אומר הנצי"ב (העמק דבר) על פרשת ויחי: "עם ישראל יש לו תפקיד: כמו שיעקב אבינו בא למצרים שהיתה אז עיקר היישוב בעולם, מרכז התרבות העולמי ועל ידו נתגדל שמו יתברך כשראו השגחתו של יעקב" - יעקב אבינו מציאותו במצרים היתה לימוד למצרים ולכל אומות העולם שיש אלקים כפי שפרעה עצמו הודה, "וגם אחרי שעם ישראל שועבדו קשות הכל ראו את יד ה' במצרים משפיל גאים עדי ארץ מגביה שפלים עדי מרום" - במכות מצרים. התפקיד של עם ישראל הוא להיות אור לגוים - עם הנצח וה' משגיח עליהם ועושה למענם ניסים כדי לעזור להם בתפקידם.

לעומת זאת, רעיונם של האחים ציוני בבסיסו. על כל עם ישראל לשבת בארצו ביחד ולקיים את המצוות בארץ (כלומר, לשמש חברה למופת בארץ), ועל ידי כך כל הגוים יראו ויקנאו (קנאה חיובית וירצו להתקרב לה' וללמוד את תורתו. גם להם היה ביסוס, שכן רואים אנו כי "מצות ישיבה בארץ ישראל אין ערוך אליה, שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה, ובמיוחד כשהכונה להתיישב בארץ ישראל לשם מצוה, ולקיים בה את כל המצוות התלויות בארץ" (יחזקאל דעת ג, ט).

האידיאולוגיה של יוסף והאחים היתה דומה בבסיסה, אך שונה באופן המימוש והביצוע. יוסף רצה להפיץ את התורה במהירות הגדולה ביותר, על ידי הפצת התורה לגוים במקומות מושבם, דבר שיקרבם לתורה יחסית במהירות. ואילו האחים, העדיפו לבצע זאת בדרך איטית יותר, על ידי השפעה והגברת המודעות והיחס לעם ישראל דרך יצירת 'חברת מופת' בארצנו - 'ארץ ישראל - ארץ העם היהודי'.

מובן זה של 'אור לגוים' מתקשר לחג החנוכה. היוונים, בגורם על היהודים גזירות קשות ורבות, רצו לבטל את התורה ולהשכיחה. בין שאר הגזירות, הם גזרו על היהודים לכתוב על קרן של שור 'אין לנו חלק באלקי ישראל'. קרן השור מסמלת את יוסף שנאמר "בכור שורו הדר לו" (דברים לג, יז). גזירה זו באה כיון שהיוונים, שידעו חכמות ותרגמו את התורה ליוונית, הבחינו בשיטת יוסף. הם חפצו שישראל יחזיקו בשיטת יוסף, שכן הם סברו ששיטת זו פירושה להיות בין העמים ולהתבולל ביניהם - הבנתם את השיטה תאמה את רצונם. אך הבנתם היתה מוטעית, שכן יוסף התכוון שישראל יעבירו את התורה ואת דרך ד' לכל העמים ולא שיתערבבו בתוך העמים.

מכל הנאמר לעיל ניתן להסיק מסקנה מעשית גם לימינו אנו: המושג של להיות "אור לגוים" - כולל בתוכו גם הפצת שם התורה ושם ה' בעולם. שכן, כל מה שמייחד אותנו, עם ישראל - הינו התורה הקדושה. איך אפשר להפיץ את שם עמנו בקרב הגוים - כשאנו מזניחים פרט חשוב ביותר שהוא מה שגורם לנו באמת להיות "האור" לגוים? ראינו ניסיון כזה בקרב המתבוללים והרפורמים למיניהם - אשר דרכם לא צלחה ואף הלכה כנגדם! אולם, אם אנו רוצים באמת להיות קרן של אור והפצת שם ה' ועם ישראל בעולם - הדבר תלוי בהפצת התורה הקדושה.